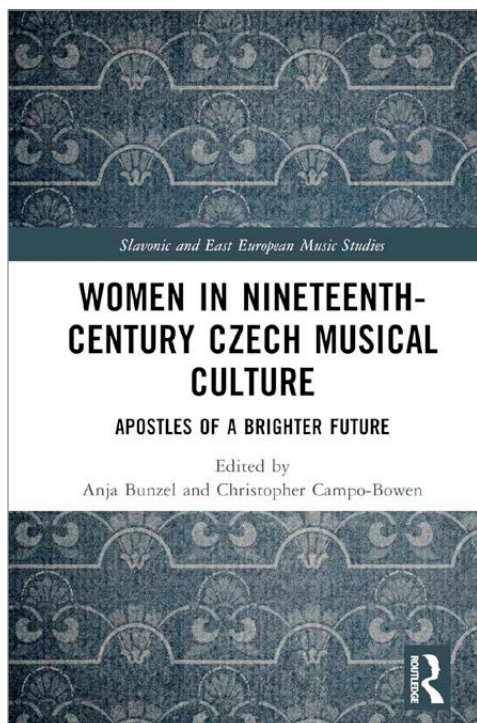

Reviews / Recenze

Women in Nineteenth-Century Czech Musical Culture: Apostles of a Brighter Future

Bunzel, Anja – Campo-Bowen, Christopher (Eds.), Routledge, 2024
<https://doi.org/10.4324/9781003264606>

composers. At the same time, however, as Michael Beckerman in any case emphasises in the afterword to the collection reviewed here, without the cooperation and support of female and male colleagues, family members, and a further broad range of people, even the greatest works would not have been written. Since the turn of the second millennium, the topic of the standing of women within Czech society or, to be more specific, within the context of the fine arts and literature, has been the subject matter of several publications (written in most cases by female scholars). In the field of music, so far we seen more practical (and very commendable) work being done, such as, for example, an edition of the journals of Marie Červinková-Riegrová, the memoirs of Eliška Nováková, or the revival of the works of Sláva Vorlová.

Traditionally, the history of Czech music has tended to be viewed through the optics of prominent figures. Social context or “networking” have not been subjects of interest. Men have defined the playing field, whether in the fields of composition, music criticism and aesthetics, or historiography, and that has led to the marginalisation of female librettists, performers, and

The publication *Women in Nineteenth-Century Czech Musical Culture: Apostles of a Brighter Future* (ed. Anja Bunzel and Christopher Campo-Bowen) promises to strengthen the standing of marginalised female artists and to introduce the “female voice” in the context of Czech musical culture of the 19th century. The threads running through the whole publication are the ambivalent perception of national

identity and specific aspects of the activities of women in the otherwise male-dominated environment of the music world of the 19th century. This, incidentally, is a topic to which the editor Anja Bunzel has long devoted herself. The selection of authors gives a sense of the publication's intention to examine diverse topics from various points of view. The studies deal with the conditions under which female performers and artists were working, and they deliberate upon the barriers, challenges, and societal expectations that they encountered.

The book was issued by a publisher with a long tradition as a presence in the humanities and social sciences. It therefore contains the "standard equipment" of academic publications, including a selected bibliography after each study. The collection contains 13 of these studies along with a foreword by the editors and a concluding essay by the Dvořák scholar and expert on Czech music Michael Beckermann. The main part is divided into three topical sections: *Performance and Identity*, *Reception and Analysis*, and *Institutional Structures and Networks*.

In the first section, Martin Nedbal traces the careers of the singers Tekla Podleská-Batková and Kateřina Kometová-Podhorská against the background of the evolving Czech National Revival and the crystallisation of the perception of national identities. A study by Risto Pekka Pennanen uses the example of Anna Balcarová to take us to the entirely different world of street musicians and the mechanism of their coexistence with the administrative authorities. A third study by Janice B. Stockigt introduces the fascinating fate of the soprano Gabriella Roubalová, alias Madame Boema, and her transoceanic

(and other) travels. A text by Brian S. Locke is devoted to Eliška Krásnohorská and the key role she played in the development of Czech opera, despite the neglect of her role by period critics and Czech musical historiography.

The second section of the collection is introduced by Viktor Velek's study *Women in the Musical Culture of Viennese Czechs (Slavs) in the Nineteenth Century Towards a Social Typology*, which tends towards sociological quantitative source research that yields information of limited value unless it is placed in a broader context. Annkatrin Babbe's text about Franziska Schön and Eugenie Epstein, talented female violinists originally from Moravia who studied in Vienna under Joseph Hellmesberger, touches upon the question of gender and choosing a musical instrument. The seventh study concerns a related topic: Freia Hoffmann focuses on the involvement of women in musical training at the Prague Conservatoire. There follows a contribution by Markéta Kabelková devoted to the sisters Wilhelmine Tomaschek, Juliane Glaser, and Elisabeth Hansgirk and to their artistic activities. In view of the fact that in the 19th century, women usually only had the possibility of activity in the private or semi-private sphere, the question of sources for research presents rather special challenges. The final study of this section by Henrike Rost therefore presents Elise Gräfin von Schlik through her autograph album ("Stammbuch").

Introducing the third part of the collection is a text by Jana Lengová devoted to the heretofore neglected musical innovator Stephanie Wurmbrand-Stuppach and her piano music. Perhaps this very figure could serve as a demonstration of the

problem of creating a canon of music from which something “drops out” and remains forgotten, even if unjustly. We can say the same about Josefína Brdliková, whose songs are the subject of analysis by Anja Bunzel. Brdliková’s music authentically combined a number of elements typical of Romanticism and contributed towards the establishing of the Czech nation’s culture. Kelly St. Pierre devotes herself to the singing activities of the American Ladies’ Club in Prague and of Vesna (an association in Brno) and their involvement in the nationalist movement and in particular in the feminist movement in the Bohemian lands of the latter half of the 19th century. The conception of the legend of Šárka as retold by the librettist Anežka Schulzová and period reviews of it are the subject of analysis by Emma Parker. The author shows that period critics appreciated Fibich’s musical treatment of the opera, but Schulzová’s conception was criticised for deviating excessively from the interpretation of the myth that the nation had already claimed as its own. Christopher Campo-Bowen’s study titled *Ježibaba’s Ambiguities* offers an unusual way of looking at the Witch (Ježibaba) from Dvořák’s most famous opera *Rusalka*. Getting a grip on this character outside of a binary interpretation of the world (humankind – nature, good – evil, man – woman) expands the possibilities for the portrayal of this role on stage.

The collection ends with Michael Beckerman’s thoughts about the role and indispensability of women or of female characters in Dvořák’s life and works. Although he sometimes slips into fabrications, he correctly highlights the fact that no artist, however great a genius, does creative work in a societal vacuum, and the

social network around such an artist is often enormously responsible for the work that results, but history fails to take notice. In view of the fact that the essay lacks footnotes, it is a pity that there was not a greater wealth of selected literature; there are many available works about the subject matter.

The reviewed publication shows that research on female participation in musical life, and not only in the Bohemian lands of the 19th century, depends upon the investigation of sources of a different kind from those used for their male counterparts. The fact that female musical performers and composers were relegated to the private or semi-private sphere meant that they left behind only limited traces in the form of official records (reviews in newspapers, magazines etc.). To the contrary, sources of a more personal nature assume greater importance: correspondence, diaries, memoirs, autograph albums, songbooks etc.

This collection is aimed at the informed reader and it assumes prior knowledge of the issues discussed. Nonetheless, many questions are only hinted at or remain unanswered: Janice B. Stockigt mentions the necessity of women having a male escort when travelling abroad; this aspect of the lives of travelling female performers would deserve further investigation. Viktor Velek says that “*structural sexism and ethnic chauvinism limited the extent to which records of such women survived in periodicals and archives*”, and that assertion would also deserve greater attention or even separate research.

The publication somewhat lacks the final touches of an editor’s hand that would have unified the individual studies into a coherent form through the application of consistent standards. For this reason,

the collection did not avoid some minor factual errors, oversights by the editors, and inconsistencies despite having been carefully prepared. The text would have benefitted from a uniform approach to the use original Czech names and their English translations, whether this involves the titles of works, names of institutions, or names of people (for example, throughout the whole publication there are differing translations of the term “národní obrození”, which appears variously as *revival*, *rebirth*, *awaking*, or *awakeness*; the town Vodňany is mentioned in an incorrect hybridised Czech-English spelling as *Wodňan* etc.). Incorrect spellings of the names of the violinists Otakar Ševčík (which appears as *Ševčíc* in both the text and the index) and August Wilhelmj escaped the eye of the editor. Unfortunately, many names were omitted during preparation of the index. For some of the studies, there really is a limited amount of cited literature, with little representation of the work of Czech

scholars. The publication does not identify the musical editions from which excerpts are used (including the text of the English translation), and most of the studies do not identify who translated quotes taken from Czech- and German-language sources.

Despite the minor complaints made above, this collection is a work of importance and a step towards filling in the blind spots in research on Czech musical culture of the 19th century. It lends a voice to those who have not heretofore been heard, although they made major contributions to the formation of the Czech nation's culture. It presents female performers who were often literally world-famous and female composers who were full-fledged, authentic representatives of musical Romanticism. The book includes topics covering a whole range of interesting aspects of (not only) Czech society of the 19th century, and it opens up new possible areas of research, the results of which are something to which we can look forward.

KATEŘINA NOVÁ

Women in Nineteenth-Century Czech Musical Culture: Apostles of a Brighter Future

Bunzel, Anja – Campo-Bowen, Christopher (Eds.), Routledge, 2024
<https://doi.org/10.4324/9781003264606>

Dějiny české hudby byly tradičně nahlíženy spíše optikou výrazných osobností. Sociální kontext či tzv. networking nebývaly předmětem zájmu. Hříště vymezovali muži – ať už v oblasti kompozice, hudební kritiky a estetiky či historiografie – a docházelo tak k marginalizaci ženských libretistek, interpretek, skladatelek. Přitom však, jak ostatně zdůrazňuje Michael Beckerman v doslovu

recenzovaného sborníku, by bez spolupráce a podpory kolegyně a kolegů, rodiny a dalšího širokého spektra lidí ani ta největší díla nevznikla. Od přelomu druhého tisíciletí se téma postavení žen v rámci české společnosti, či specifičtěji v kontextu výtvarného umění a literatury, stalo předmětem několika publikací (ve většině případů z per ženských badatelek). Na poli hudby jsme byli doposud

svědky spíše praktických (a velice záslužných) činů, jako např. edice zápisků Marie Červinkové-Riegrové, vzpomínek Elišky Novákové či oživení tvorby Slávy Vorlové.

Publikace *Women in Nineteenth-Century Czech Musical Culture: Apostles of a Brighter Future* (editoři Anja Bunzel a Christopher Campo-Bowen) slibuje posílit marginalizované postavení žen-umělkyní a představit „ženský hlas“ v kontextu české hudební kultury 19. století. Červenou nití celé publikace je ambivalence vnímání národní identity a specifické aspekty působení žen v jinak mužském prostředí hudebního světa 19. století. Tomuto tématu se ostatně editorka Anja Bunzel dlouhodobě věnuje. Výběr autorů dává tušit záměr publikace nahlédnout na rozmanitá témata z různých úhlů pohledu – studie se dotýkají podmínek, za jakých fungovaly ženy-interpretky a ženy-umělkyně, předmětem úvah jsou překážky, výzvy a společenská očekávání, s nimiž se setkávaly.

Knihla vyšla v prestižním vydavatelství s dlouhou tradicí, pohybujícím se v oboru humanitních a společenských věd. Obsahuje tak „standardní výbavu“ akademických publikací, včetně soupisu výběrové literatury za každou studii. Těch najdeme ve sborníku vedle úvodního slova editorů a závěrečné eseje dvořákovského badatele a znalce české hudby Michaela Beckermanna celkem čtrnáct. Hlavní část je rozdělena do tří tematických oddílů: *Performance and Identity*, *Reception and Analysis* a *Institutional Structures and Networks*.

V rámci prvního oddílu Martin Nedbal sleduje kariérní osudy pěvkyní Tekly Podleské-Batkové a Kateřiny Kometové-Podhorské na pozadí rozvíjejícího se českého národního obrození a krystalizace vnímání národních identit. Studie Risto Pekka Pennanen nás zavede

na příkladu Anny Balcarové do zcela odlišného světa pouličních muzikantů a mechanismu jejich koexistence se správnými úřady. Třetí studie Janice B. Stockigt představuje fascinující osudy sopranistky Gabrielly Roubalové alias Madame Boema a její (nejen) zaoceánské cesty. Text Briana S. Locke je věnován Elišce Krásnohorské a její klíčové, ačkoliv dobovou kritikou i českou hudební historiografií opomíjené roli ve vývoji české opery.

Druhý oddíl sborníku je uveden studií Viktora Velka *Women in the Musical Culture of Viennese Czechs (Slavs) in the Nineteenth Century Towards a Social Typology*, která je spíše sociologicko-quantitativním prameným výzkumem, jehož výpovědní hodnota bez zasazení do širšího kontextu je omezena. Annkatrin Babbe se textem o Franzisce Schön a Eugenii Epstein, talentovaných houslistkách původem z Moravy studujících ve Vídni u Josepha Hellmesbergera, dotýká problematiky genderu a volby hudebního nástroje. Sedmá studie tematicky navazuje – Freia Hoffmann se v ní se v ní zaměřuje na zapojení žen do vzdělávání na pražské konzervatoři. Následuje příspěvek Markéty Kabelkové, věnovaný sestrám Wilhelmine Tomaschek, Juliane Glaser a Elisabeth Hansgirk a jejich uměleckým aktivitám. Vzhledem k tomu, že v 19. století měly ženy možnost působit většinou pouze v privátní či semiprivátní sféře, je otázka pramenů ve výzkumu poměrně specifická. Závěrečná studie tohoto oddílu z pera Henrike Rost proto představuje osobnost Elise Gräfin von Schlik skrze album autografů, tzv. Stammbuch.

Třetí oddíl sborníku je uveden textem Jany Lengové, věnovaným doposud přehlíženému hudební inovátorce Stephanie Würmbrand-Stuppach a jejímu klavírnímu dílu. Možná právě tato postava může sloužit jako ukázka

problematiky vytváření kánonu hudby, z nějž leccos „vypadne“ a zůstane zapomenuto, třebaže neprávem. To samé můžeme říci o Josefíně Brdlikové, jejíž písňová tvorba je předmětem analýzy Anji Bunzel. Brdliková ve své tvorbě autenticky spojila řadu prvků typických pro romantismus a přispěla k založení české národní kultury. Kelly St. Pierre se věnuje pěveckým aktivitám pražského Amerického klubu dam a brněnského spolku Vesna a jejich zapojení do národního a specificky ženského hnutí v českých zemích druhé poloviny 19. století. Pojetí legendy o Šárce z pera libretistky Anežky Schulzové a jeho dobová kritika se stala předmětem rozboru Emmy Parker. Autorka dokazuje, že dobová kritika cenila Fibichovo hudební zpracování opery, zatímco Schulzové pojetí bylo kritizováno pro přílišné odchylení se od již znárodnělé interpretace mýtu. Neobvyklý úhel pohledu na Ježibabu z nejslavnější Dvořákovy opery *Rusalka* představuje studie Christophera Campo-Bowena s názvem *Ježibaba's Ambiguities*. Uchopení této postavy mimo binární výklad světa (člověk – příroda, dobro – zlo, muž – žena) rozšiřuje možnosti jevištního ztvárnění této role.

Sborník je zakončen úvahou Michaela Beckermana nad úlohou a nepostradatelností žen či ženských postav ve Dvořákově životě a tvorbě. Ačkoliv místy sklouzává k fabulacím, vyzdvihuje správně fakt, že ani sebegeniálnější umělec netvoří ve společenském vakuu a sociální síť kolem něj má často na výsledném díle obrovskou, ale historií nepostřehnutou zásluhu. Vzhledem k faktu, že esej neobsahuje poznámkový aparát, je škoda, že výběrová literatura není bohatší; titulů se k tématu nabízí velké množství.

Recenzovaná publikace dokazuje, že výzkum ženské participace na hudebním

životě nejen v českých zemích v 19. století je podmíněn sledováním jiného typu pramenů, než je tomu u mužských protějšků. Tím, že hudební interpretky a skladatelky byly odsunuty do privátní či poloprivátní sféry, zanechaly jen omezené veřejné stopy formou oficiálních záznamů (novinové, časopisecké recenze apod.). Naopak na důležitosti získávají prameny osobnější povahy – korespondence, deníky, vzpomínky, alba autografů, zpěvníky apod.

Sborník cílí na poučeného čtenáře, předpokládá hlubší výchozí znalost problematiky. I přesto řada otázek zůstává pouze naznačena či otevřena: Janice B. Stockigt zmiňuje nutnost mužského doprovodu při zahraničních cestách – tento aspekt života cestujících interpretek by stál za hlubší sondou. Viktor Velek uvádí, že „*structural sexism and ethnic chauvinism limited the extent to which records of such women survived in periodicals and archives*“ – i toto tvrzení by si zasloužilo větší pozornost, resp. samostatný výzkum.

Publikace poněkud postrádá poslední dotek editorovy ruky, který by jednotlivé studie sjednotil do ucelené podoby pomocí jednotných standardů. Sborník se tak nevyvaroval drobných faktických chyb a editorských přehlédnutí a nekonzistentnosti, třebaže byl pečlivě připraven. Textu by prospěl jednotný přístup k užití originálního názvu a jeho anglického překladu, ať už názvů děl, institucí či jmen osobností (např. v celé publikaci se různí překlad termínu „národní obrození“, objevuje se v několika podobách – *revival, rebirth, awaking, awakeness*; město Vodňany je chybně označeno jako česko-anglická mutace *Wodňan* apod.). Oku redaktora unikla chybně zapsaná jména houslistů Otakara Ševčíka (v textu i v rejstříku jako *Ševčić*) a Augusta Wilhelmj. Při zpracování rejstříku

bohužel mnohá jména vypadla. U některých studií je literatura opravdu výběrová, s malým zastoupením prací českých badatelů. Publikace neuvádí, z jakých notových edic pocházejí použité ukázky (včetně textu či anglického překladu), u většiny studií není uvedeno, kdo je autorem překladů z citovaných česko- a německo-jazyčných pramenů.

I přes zmíněné drobné výtky je sborník významným počinem a posunem ve vyplňování slepých míst v bádání o české hudební

kultuře 19. století. Dává hlasu těm, které dosud slyšet nebyly, ačkoliv velkou měrou přispěly k vytváření české národní kultury. Představuje ženy-interpretky často i doslova celosvětového renomé a skladatelky, které byly plnohodnotnými a autentickými představitelkami hudebního romantismu. Práce tematizuje celou řadu zajímavých aspektů (nejen) české společnosti 19. století a otevírá nové možné oblasti výzkumu, na jehož výsledky se budeme těšit.

KATEŘINA NOVÁ

Renato Meucci – Gabriele Rocchetti: *The Horn*

Yale University Press, New Haven – London 2023

378 s., ISBN 978-0-300-11893-3

Although organology was not established as a scientific field in the modern sense until the 19th century, the study of musical instruments from diverse perspectives and for a wide range of purposes can be traced very far back into history. Assuming correctness of interpretation, a musical instrument as tangible documentation of otherwise intangible musical culture can reveal information to us about many aspects of historical aesthetic (musical, sonic, and visual) ideals, the performance practice of a given geographical, historical, or societal milieu, the level of craftsmanship and of commercial development, and many other aspects. Therefore, if organologists wish to evaluate the historical development of a particular instrument completely, their research must encompass a wide range of typologically varied sources, and the scholars must apply highly diverse methods to those sources' interpretation. For the reasons

stated, much work in the field of organology is limited to individual aspects of this broad area of study (classification, acoustics, history, manufacturing technologies, terminology, pedagogy, archaeology, ethno-organology, iconography...). Broad surveys usually deal with musical instruments in a general way, but on the other hand there is still a surprising lack of publications focusing on the detailed evaluation of concrete instruments (and especially of certain instruments) in a comprehensive manner.

A series of publications being issued by Yale University Press under the collective title "Yale Musical Instrument Series" has set out to compensate for this deficit. Since 2002, they have been publishing organological monographs focusing on individual families of musical instruments. So far, nine volumes of the series have been published, mostly devoted to wind instruments: Jeremy Montagu: *Timpani and Percussion* (2002);